

DEN SVENSKA FN-INSATSEN I KONGO 1960-64

- SOCIALHISTORISK UNDERSÖKNING

1 INLEDNING.....	3
2 PROBLEMFORMULERING & AVGRÄNSNING.....	3
3 TEORI, METOD & KÄLLKRITIK.....	4
4 KONGOS BAKGRUND; GEOGRAFISKT OCH HISTORISKT.....	5
4.1 GEOGRAFISKT	5
4.1.1 Kommunikationer	5
4.1.2 Katanga	5
4.2 HISTORIK	5
4.2.1 Kung Leopolds rike	5
4.2.2 Kolonialmakten Belgien	5
4.2.3 Frigörelsen	6
4.3 HÄNDELSEUTVECKLING RUNT SJÄLVSTÄNDIGHETEN.....	6
4.3.1 Självtändighetsceremonin	6
4.3.2 Panikartad flykt.....	7
4.3.3 FN vädjan.....	7
5 DEN SVENSKA INSTÄLLNINGEN TILL SITUATIONEN I KONGO.....	8
5.1 INLEDNING	8
5.2 STORMAKTSPERSPEKTIV	8
5.3 SVENSKT STÄLLNINGSTAGANDE.....	8
5.4 MEDIAS RAPPORTERING.....	9
5.5 HAMMARSKJÖLDS DÖD	10
5.6 MINSKANDE FN-INSATSER.....	11
<i>Note från generalsekreteraren U. Thant den 4 juni 1964</i>	<i>13</i>
6 FN:S SYN PÅ HÄNDELSERNA I KONGO.....	14
6.1 INTRODUKTION	14
6.2 BAKGRUND OCH FÖRBEREDELSE TILL INSATSEN.....	14
6.3 ONUC'S UPPDRAG.....	16
6.3.1 Belgiska styrkornas tillbakadragning.....	16
6.3.2 Lag och Ordning.....	16
6.4 KONSTITUTIONELL KRIS	17
6.5 ÅTERFÖRENINGEN AV KATANGA TILL KONGO	17
6.6 AVSLUT AV UPPDRAGET.....	18
7 VAD VISAR LITTERATUREN OM FN SOLDATENS SITUATION?.....	20
7.1 INTRODUKTION	20
7.2 INNAN KONGO	20
7.3 I KONGO	20
7.4 EFTER HEMKOMSTEN	23
8 FRÅGEFORMULÄR – SAMMANSTÄLLNING.....	24
8.1 INLEDNING.....	24
8.2 REDOVISNING AV FRÅGEFORMULÄR.....	25
9 KORTREFERAT AV DJUPINTERVJU.....	42
10 SAMMANFATTANDE DISKUSSION.....	43
11 FÖRKLARANDE ORDLISTA SAMT FÖRKORTNINGAR.....	44
12 LITTERATURFÖRTECKNING.....	47
12.1 PUBLICERADE KÄLLOR	47
12.2 ARTIKLAR	48
12.3 FILM	48

12.4 INTERNET ADRESSER	48
-------------------------------------	-----------

13 BILAGOR

BILAGA NUMMER 1, BILDER

BILAGA NUMMER 2, REFERAT AV INTERVJU MED TVÅ KONGOVETERANER

BILAGA NUMMER 3, FRÅGEFORMULÄR

BILAGA NUMMER 4, ARKIVDOKUMENTATION

1 Inledning.

När vi påbörjade detta projekt hade vi starkt begränsade kunskaper om Kongomissionen. Det som var känt för oss var att de svenska soldater som åkte ner till Kongo blev involverade i stridigheter. Vi kände även till att det var första gången i modern tid som svenska soldater aktivt deltog i rena krigshandlingar.

Med anledning av de olika situationer som FN-svenskar upplevt i missioner på balkan, kändes det aktuellt att få en uppfattning om hur FN-svenskar i Kongo har klarat sig. Med de hemska minnen som lever kvar i deras medvetande, utan den uppföljning som dagens FN-soldater får tillgång till.

Vi har valt att lägga tyngdpunkten på de händelser som den enskilde soldaten upplevde och hur dessa händelser påverkade honom både psykiskt, fysiskt och i den sociala relationen till sina nära och kära efter hemkomsten. De aspekter som vi tittat på är t.ex. familjens relationer före och efter tjänstgöringen, vilket bemötande soldaten fick av olika myndigheter efter hemkomst, e.t.c.

Då detta projekt är avsett att återspegla FN-soldaternas vistelse och situation i Kongo ur en socialhistorisk synvinkel, har vi förutom litteratur, använt intervjuer och frågeformulär för att kunna sammanställa en bild av deras upplevelser. På grund av tidsbrist har vi dock tvingas att begränsa oss till att endast djupintervjua två personer.

2 Problemformulering & avgränsning.

Vår huvudfråga har under arbetets gång varit:

Hur upplevde den svenska FN-soldaten missionen i Kongo?

Exempel på övriga underordnade frågeställningar/aspekter som vi vägt in är:

Vilken utbildning respektive information ingick i förberedelserna innan soldaterna åkte iväg till Kongo?

Vilka var reaktionerna från familj, kamrater och allmänheten före respektive efter missionen?

Fanns det attitydsförändringar (både hos soldaten men även hos ovan nämnda grupper) och vilka faktorer kan i så fall legat bakom dessa?

Hur såg den politiska bilden ut i Kongo?

Fanns det splittringar i så fall vilka och hur påverkade dessa utvecklingen i landet?

Hur såg den politiska bilden ut i Sverige?

Vad hade regeringen för inställning till FN-uppdraget i Kongo?

Går det att identifiera några faktorer till att Sverige agerade som dom gjorde?

Förändrades de politiska bilderna i något avseende?

Den tidsperiod vi kommer att undersöka motsvarar den period som ONUC opererade i Kongo, d.v.s. från sommaren 1960 till sommaren 1964. Anledningen till att vi ej mer exakt fastställer tidsperioden är att en del händelser innan den 12 juli (vilket är det datum då FN officiellt förfrågas om hjälp) är så pass viktiga för händelseutvecklingen men svåra att tidsbestämma. Avslutningsdatumet, 30 juni 1964, är något mera konkret.

3 Teori, metod & källkritik.

Förutom den geografiska bakgrunden har vi valt att skildra utvecklingen under vår aktuella period ur tre synvinklar, vilka är; ur svensk politisk synvinkel; ur FN:s synvinkel samt ur soldatens perspektiv.

Därefter följer tyngdpunkten i projektet, enkätsammanställningar och djupintervjuer. Efter sammanställningen av enkäterna valde vi att återge dessa näst intill ordagrant. Då intervjuerna gav mer information än väntat, tvingades vi, återigen p.g.a. tidsbrist, återge dessa i sammanställd form. När det gäller enkäten så kan frågorna tyckas ytliga, till detta finns det två anledningar. Den ena är att detta är ett mycket känsligt ämne och för att överhuvudtaget få tillbaka några enkäter tvingades vi ha en försiktig hållning. Den andra anledningen var att vi ville vara säkra på att vi skulle hinna med att sammanställa dessa på ett godkänt sätt, eftersom vi från början räknade med att skicka ut ca: 100 enkäter.

När vi har studerat källmaterialet arbetade vi hermeneutiskt-empiriskt, därefter gjorde vi en komparation av de tre synvinklarna i sammanställningen. Eftersom vi arbetat med olika vinklingar har vi valt litteratur efter detta. I den svenska politiska vinklingen har vi baserat texten på en årsbok som sammanställs av regeringskansliet. Att vi inte tagit in litteratur som kritiskt granskar Sveriges agerande beror på att vi har vägt svenska regeringens agerande gentemot FN:s agerande, däremot har vi till en viss del titta på opinionssvängningar och om de har påverkat politiken. När det gäller soldatberättelserna har vi läst ett antal böcker som delvis är s.k. bataljonsböcker, d.v.s. beskrivningar från en enda bataljon som skapas på plats som minne för soldaterna (en tradition som håller i sig än idag), men även böcker samt berättelser skrivna av enskilda personer som var med i bataljonerna.

Vad beträffar forskningsläget har vi funnit att väldigt få arbeten rör enbart Kongo missionen, däremot finns det ett antal arbeten som komparativt använder Kongo gentemot andra missioner, oftast senare. Ämnesområden som dessa rör sig inom är t.ex. svenska internationella flyginsatser, matrielutveckling samt det vi berör, posttraumatisk stress och psykiska störningar. Det finns dock stora mängder av materiel att tillgå och många frågor är obesvarade varför vi har kommit att se detta projekt mer som en inkörsport för framtida uppsatser mer än ett projekt som avslutas när momentet tar slut.

10 Sammanfattande diskussion.

Vi har funnit att de soldater vi har haft kontakt med mestadels fortfarande bär på minnen från kongotiden. Det är inte så märkligt i sig och det skulle nog varje människa som varit med om något liknande göra. Det som är speciellt i dessa soldaters fall är dels att de frivilligt åkte iväg. Dels att trots att militära myndigheterna fick rapporter om situationens utveckling, inte tog hand om dom som kom hem på ett bättre sätt. Samt att den kunskap som de återvändande soldaterna, hade inte utnyttjades bättre. Det som vi idag kallar debriefing fanns över huvud taget inte på kongotiden.

Det verkar vidare som att denna brist på stöd samt i vissa fall ren ovilja som mötte soldaterna efter hemkomsten även gjort en del bittra över Sverige och det svenska samhället. Man har helt enkelt tappat förtroendet för det nätverk som ska skydda medborgarna.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att efter en trög start fick vi bygga upp ett eget kontaktnät som spred sig ganska snabbt. Fördelen med detta var att vi kom i kontakt med personer som var villiga att delta i enkätundersökningen. Nackdelen var att det tog längre tid än vi beräknat samt att utskicken blev avsevärt färre än vad vi räknat med från början. Vi anser att om det ska göras en ordentlig utredning om hur FN-soldaterna haft det i Kongo, och framför allt, hur de har klarat av tiden efter Kongo så är det hög tid nu att göra en stor undersökning. Det är nu drygt 40 år sedan de första svenska soldaterna var i Kongo, de yngsta var då runt 20 år och är alltså idag runt 60 år. De flesta officerarna var något äldre, deras minne kan snart börja svikta. Det är därför viktigt att ta tillvara den kunskap som de fortfarande har för att hjälpa de soldater som nu kommer hem från Bosnien, Kosovo och ev. framtida missioner på annan plats.

Vidare kan man se att FN tycker att missionen är lyckad, vilket man på sätt och vis kan tycka om man jämför med situationen i Gaza och på Cypern. Här ska dock poängteras att vi inte har tittat på uttalanden efter ONUC's avslut 30 juni 1964. Den svenska linjen var under kongouppdraget näst intill identisk med FN:s agerande; att säkerställa fred i Kongo. Dock fanns en viss skillnad i andra frågor, man kan spekulera om det beror på att svensken Dag Hammarskjöld var generalsekreterare och initialt den drivande kraften till att ONUC kom till.

När det gäller enkätundersökningen är det svårt att dra några konkreta slutsatser på så få svar. Vi är dock överraskade av att det blev ett så pass bra gensvar, på de utskickade enkäterna. Det kan emellertid härledas till det något enkla utformningen av enkäten, som mer fungerade som en inkörsport för fortsatt dialog än slutgiltig summering av soldaternas upplevelser.

De insatser som Sverige gjorde i Kongo resulterade i ett gott internationellt renommé, något som vi fortfarande har när det gäller åtagande i FN:s regi. Skillnaden när det gäller den typ av hjälp som skickas idag består i huvudsak av humanitär hjälp, t.ex. fältsjukhus och tekniker. Vilket kan ses som att man dragit viss lärdom av händelserna i Kongo. Litteraturen skiljer sig markant från tidningarna när det gäller berättelser om kongo-missionen. Medan dagspress fokuserar på lösnummersäljande sensationsartiklar tenderar litteraturen till att uppvisa ett bredare och mer balanserat spektrum.